

Müller János könyvesboltja
a Kishíd utcában.
Színezett metszet. 1820-as évek

A Budapest múltját kutatók nem nélkülözhetik a várost, vagy annak részeit bemutató képeket. Rómer Flóris, a kiváló régész, művészettörténész, már a múlt században fölismerete a képi ábrázolás fontosságát. Az 1873-ban megjelent Budapestet ismertető könyvében említette, hogy szándékában állt a Pestet és Budát ábrázoló rajzokat, metszeteket összegyűjteni, mert amint vallotta: "...szükséges minden egyes képecskét, legyen az bármily gyarló, megőrizni és nyilvános intézetek könyvtárában az utókor számára megmenteni." Tervét már csak az utókor valósíthatta vagy valósíthatja meg. Például Rózsa György művészettörténész 1963-ban megjelent könyvében csaknem hiánytalanul leírta a Pestet, Budát és Óbudát ábrázoló 1493–1800 között megjelent képeket. A kutató azonban a XIX. és XX. század Budapestjére is kíváncsi. És már nem csupán a művészettörténeti szempontból jelentős metszeteket, hanem a fényképeket is előszeretettel faggatja, mert a városképi változás különösen a századforduló óta annyira fölgyorsult, hogy azt már csupán a fényképezéssel lehetett nyomon követni. Ezért a várostörténeti adatfeltárásnál a fényképeket nem lehet figyelmen kívül hagyni, különösen azért nem, mert azok minden korábbi képi ábrázolásnál hűbb adatmegőrző dokumentumok.

Beláthatatlanná nőtt már a képanyag, amit számon kell tartani. Ki vállalkozik e roppant anyag összegyűjtésére? Hol van az a műhely, amelyben megfelelő rendezéssel használható formát ölthet egy ilyen áttekinthetetlen látszó tömeg? Van-e még Szabó Károlyhoz, Petrik Gézához, Szinyei Józsefhez és a többi régi bibliográfushoz hasonló szenvedélyes kutató, aki a szerteszórt anyagot összetereli? A munka elvégzéséhez már aligha lenne elegendő egy ember élete. A feladattal csak kutatócsoportok birkózhatnak meg.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest-gyűjteményében — és annak elődeinél több mint egy évszázados gyarapítás eredményeként — nagy várostörténeti anyag gyűlt össze. Ennek föltárása az itt dolgozó könyvtárosok feladata. Katalógusokat, bibliográfiákat és különböző adattárakat készítettek és készítenek ma is, azért, hogy a dokumentumok legrejtettebb adatait is elérhetővé tegyék.

Elsárgult cédulák árulkodnak arról, hogy az elődök is igyekeztek a képek lelőhelyét följegyezni. Munkájuk azonban inkább becslendő kezdeményezés volt, nem pedig megalapozott feltárási munka.

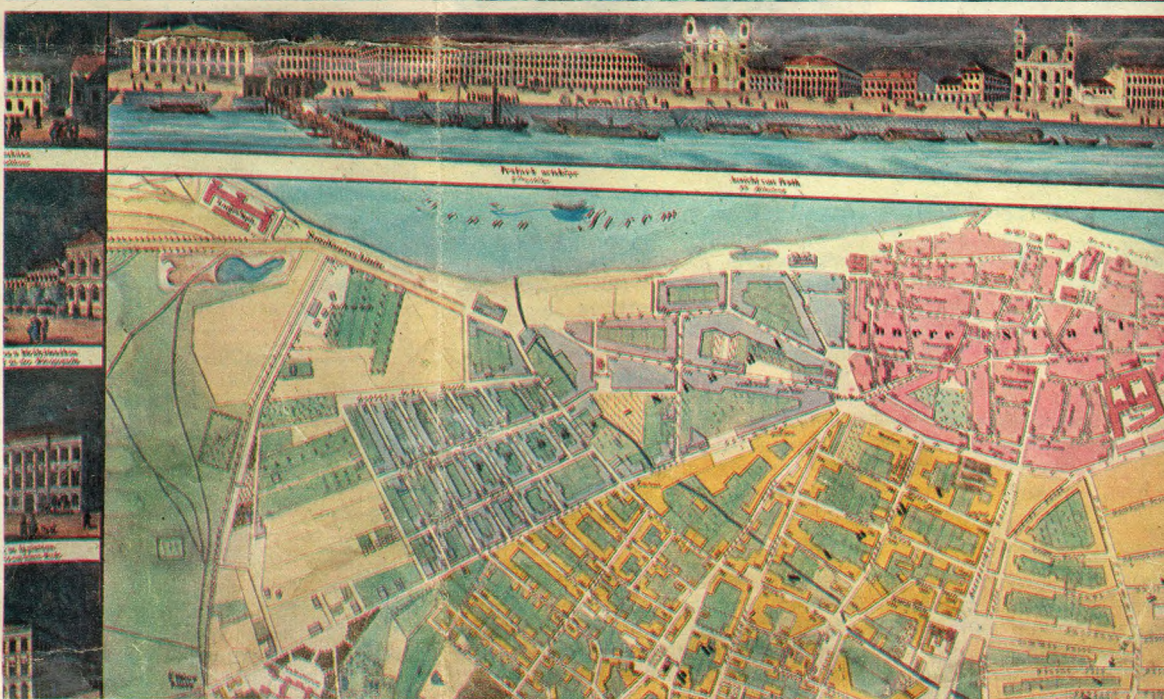
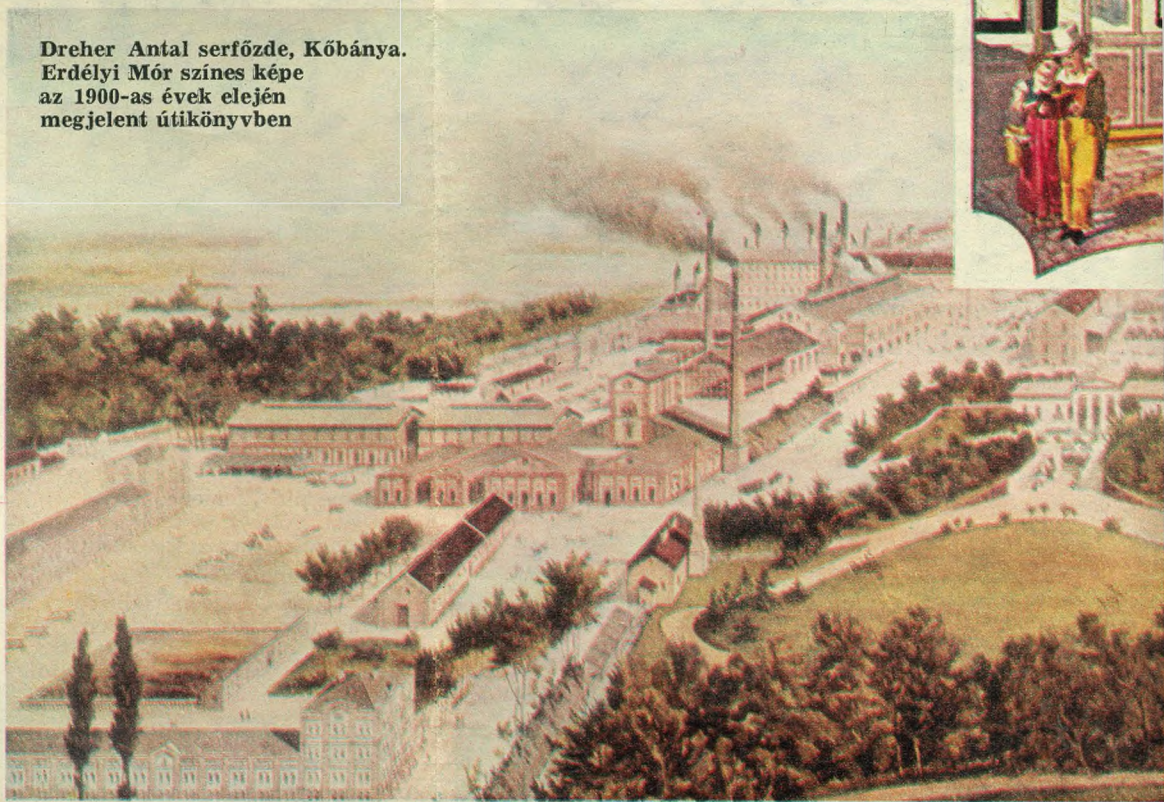
Rendszeres gyűjtés csak 1950-ben indulhatott meg, amikor a Budapest

Duna-víz-árusok.
Sterio színezett
litográfiája.
1855

KEKESDY KÁROLY
REPRODUKCIÓI

Dreher Antal serfözde, Kőbánya.
Erdélyi Mór színes képe
az 1900-as évek elején
megjelent útikönyvben

A pesti klasszicista Duna-part
Carl Vasquez 1837-ben
készített térképlapjáról.
Színezett metszet

**Buda első ismert
ábrázolása 1493-ból.
Fametszet Hartmann Schedel
1493-ban megjelent
Világkrónikájából**

letve festményreprodukció adatai közt az 1880. évi tervpályázat, Steindl Imre terve, az alapozás, az építkezés részletei, a bokrétaünnep, a beköltözés, sőt még az időnkénti tatarozások mozzanatai is nyomon követhetők. A külső és belső felvetelek nemegyszer segítettek a restaurátoroknak, mert a puha homokkővet szél, fagy és háború egyaránt pusztította és már csak a kép őrizte hitelesen az ablakkeretek, díszek, szobrocskák, szegletek eredeti formáját.

Aki pedig Pest, Buda, Óbuda vagy a későbbi Budapest eseményeit, utcai életét és utcai alakjait, politikai, társadalmi, katonai megmozdulásait, közlekedési eszközeit kívánja megismerni, szintén gazdag anyagra talál. Az ikonográfia segítségével nem lenne nehéz feladat például a millennium, a századelő Budapestjét vagy más egykori várost berendezni, vagy benépesíteni a ma már csak irodalomban emlegetett figurákkal: utcai árusokkal, tisztos iparosokkal, szépfüűkkel, utcalányokkal. A búcsú, koronázások, Medárd-, János-, József- és Lipót-napi vásárok forgataga mind könnyen felidézhető a képek segítségével.

Ahogy nő a város és ahogy szaporodik a róla készített képek mennyisége, úgy növekedik az adattár.

A csendes és nélkülözhetetlen forrás iránt mind nagyobb az érdeklődés. Hasznosságát a gyakorlat igazolta, bár hasznát aligha mérhetnénk pénzzel. De ha csupán a szükséges kép keresésére fordítandó megtakarított időt mérnénk forintban, akkor is bőven megéri az összes ráfordított munkát és költséget. Egyszer egy könyvtáros megtekintette a készülő ikonográfiát és örömmel kiáltott föl: „nem lesz ezentúl évekig tartó lapozás. Nem kell idő előtt elmorzsolni a folyóiratokat, hogy a keresett képet megtaláljuk, hiszen ez a kalauz megkímél bennünket a meddő munkától.”

A folyóiratok megmentésének más módját kell keresni, mert bizonyos, hogy az ikonográfia még több embert buzdít az ott felsorolt képek használatára.

BERZA LÁSZLÓ

**Teaestély 1845-ben.
Egykorú litográfia
ismeretlen szerzőtől
Nagy Ignác Magyar titkok című,
1845-ben megjelent
munkájában**

Története Bibliográfia összeállításához a gyűjtemény munkatársai 1200-féle folyóirat, százezernyi könyv, értesítő, kalendárium és egyéb időszak kiadvány átnézésére vállalkoztak. A várostörténeti adatok mellett bőven kerültek elő korabeli metszetek, rajzok és fényképek egyaránt, amelyek olykor egyedülálló dokumentumai lettek az építésznek, városrendezőnek, várostörténésznek, művésznek, filmrendezőnek, restaurátornak és közművelőnek egyaránt. Életre kelt tehát egy minden korábbinál nagyobb képlelőhely bibliográfia, amely egyszerre kincsbányája lett a régi Budapest életét idéző filmeknek, televízióknak, könyvkiadónak.

A sem időbeli, sem tematikai, sem műfaji korlátot nem állító adattár mai százhuszezer tételével felöleli a XV–XVIII. századi metszetek és a tegnapot megörökítő fényképek leírását egyaránt.

A tengernyi anyag rendezése nem kis gond, hiszen a tematikus csoportosításnak is sokféle lehetősége kínálkozik. Arra törekedtünk, hogy az anyagban mutatók nélkül is könnyen eligazodjék az olvasó, a kutató.

A legnagyobb földrajzi egységtől indultunk el a kisebbek felé. Budapest, Buda és Pest, majd a városrészek után kertek, parkok, a Duna-part, utak, terek, utcák és az egyes házak következnek. Olyan ez, mintha valaki a városhoz közeledve először a teljes városképet pillantja meg, majd mind közelebb haladva a részletek is föltárulnak. Eljut egészen az épületekig, sőt be is tekinthet a házakba, mert az épület belső részleteiből készített képeket is föltárjuk.

Az anyag gazdagságának jellemzésére csupán a Parlament fejezetét mutatom majd be. Az összesen 585 darab metszet, rajz és fénykép, il-

**Korcsolyázás a pesti Városligetben.
Rusz Károly metszete
a Hazánk s a Külföld 1872. évfolyamából**